

8 Απριλίου 2017

Πράξη φιλανθρωπίας του Θεού η οδύνη, αλλά...

Επιστήμες / Επιστήμη & Θρησκεία

Σπυρίδων Κ. Βολτέας, Δ/ντής Χειρουργικού Τμήματος ΕΣΥ, Ιπποκράτειο Γ.Ν.Α.

Η οδύνη που προκαλεί ο επερχόμενος θάνατος αναγνωρίζεται από όλες τις θρησκείες και σε όλες τις εποχές ως η υπέρτατη μορφή οδύνης για τον άνθρωπο: για τους οικείους προέρχεται από την επικείμενη απώλεια του προσφιλούς προσώπου, ενώ για τον ασθενή που ευρίσκεται αντιμέτωπος με τον θάνατο, όπως το αντικείμενο της εδώ μελέτης, η οδύνη προέρχεται από μια σειρά σκέψεων και καταστάσεων, με προεξάρχουσες τον φόβο μπροστά στο άγνωστο, το επώδυνο της πορείας προς τον θάνατο[1] αλλά και αυτής της στιγμής του θανάτου, την αγωνία του αποχωρισμού από τα προσφιλή πρόσωπα και την υπόσταση ης μελλούσης ζωής.

Όταν οι άνθρωποι πλήγονται και θλίβονται, τότε αμφισβητούν τον σκοπό της ζωής και αναζητούν ένα νέο προσανατολισμό. Οι θρησκείες ανταποκρίνονται, είτε τοποθετώντας τον πόνο και την οδύνη σε ένα ευρύτερο συνολικό πλαίσιο αξιών, είτε προκρίνοντας συμπεριφορές ώστε να ξεπεραστεί η κατάσταση αυτή: οι συμπεριφορές αυτές περιλαμβάνουν την πίστη, την ευσέβεια, την καρτερία και την αλλαγή της οπτικής μέσα από την οποία κατανοεί ο άνθρωπος την ζωή του[2].

Όπως ήδη ανελύθη, ο χριστιανισμός διδάσκει ότι το κακό και ο θάνατος εισήλθαν στον κόσμο με την ανυπακοή[3] μαζί με την αισχρά ηδονή, την αισθησιακή, που αντιδιαστέλλεται από την κατά φύσιν πνευματική ηδονή, αυτήν που υπήρχε όταν ο άνθρωπος ήταν πλησίον του Θεού. Αυτή η φυσική επιθυμία του νοός προς τον Θεό, που απέκτησε ο άνθρωπος με την γένεσή του, είναι μια ηδονή που ενεργεί κατά

φύσιν σε αντιδιαστολή με την παρά φύσιν ροπή προς την ηδονήν που ανέπτυξε μετά την πώση. Τότε ο Θεός, προνοώντας για την σωτηρία των ανθρώπων, «τοποθέτησε» δίπλα στην ηδονή μία «τιμωρητική» δύναμη, την οδύνη, ώστε μέσω της αντιλήψεως του θανάτου να περιορισθεί η παράφρων επιθυμία του νοός να κινείται παρά φύσιν προς τα αισθητά[4].

Όπως γίνεται λοιπόν κατανοητό, για τους Πατέρες η θεραπεία της παρά φύσιν ηδονής είναι η οδύνη και ο θάνατος, μια πράξη φιλανθρωπίας του Θεού για την σωτηρία του ανθρώπου. Και εκείνος που επιθυμεί την αληθινή ζωή, λέγει ο Μάξιμος[5], επειδή γνωρίζει ότι κάθε πόνος (είτε θεληματικός είτε αθέλητος) γίνεται ο θάνατος της μητέρας του θανάτου, δηλαδή της ηδονής, θα δεχτεί με μεγάλη χαρά όλες τις σκληρές συμφορές των αθέλητων πειρασμών. Με την υπομονή του θα μετατρέψει τις θλίψεις σε δρόμους εύκολους και ομαλούς, που θα τον οδηγήσουν στο βραβείο της ουράνιας κλήσεώς του[6] και αυτό θα γίνει όταν ο άνθρωπος πραγματοποιήσει με ευσέβεια την πορεία προς αυτούς τους δρόμους.

Και εάν μητέρα του θανάτου είναι η ηδονή, ο θάνατος της ηδονής είναι ο πόνος, τόσο ο προαιρετικός, όσο και ο αθέλητος. Και για να επιτευχθεί αυτό, σε άλλο σημείο ο Μάξιμος καλεί να αρνηθούμε με όλη μας την δύναμη την ηδονή της παρούσης ζωής και την οδύνη και θα απαλλαγούμε, παντελώς, από κάθε συλλογισμό των παθών και κάθε δαιμονιώδες κακούργημα διότι, εξ αιτίας της ηδονής, είναι που αποφεύγομεν την αρετή[7].

Η άποψη περί της αρνητικής επιδράσεως των ηδονών και του πόνου υπήρξε ανεπτυγμένη και μεταξύ των φιλοσόφων. Όπως γράφει ο Μάρκος Αυρήλιος, μόνη οδός τελειώσεως για τον άνθρωπο είναι η φιλοσοφία, διότι καθιστά το εσωτερικό του «δαιμόνιο» μακριά από ατιμίες και βλάβη των άλλων, ικανό να μην αφήνει τίποτε στην τύχη και δυνατότερο απέναντι στην ηδονή και τους πόνους[8]. Η θέση του αυτή βασίζεται, τόσο στην διδασκαλία των Κυρηναϊκών φιλοσόφων, που πρώτοι edίδαξαν ότι η ζωή του ανθρώπου καθορίζεται από το δίπολο πόνου και ηδονής, όσο και εις τις απόψεις του Επικούρου. Σύμφωνα με τις δοξασίες των Κυρηναϊκών φιλοσόφων, εάν ο άνθρωπος επιθυμεί να κατακτήσει την ευδαιμονία, οφείλει να αποφύγει τον πόνο (που οδηγεί στην δυστυχία) και να επιδιώξει την ηδονή. Ο ηδονισμός, φιλοσοφικό σύστημα που εκφράσθηκε από τον Αρίστιππο τον Κυρηναίο, θεωρεί ότι οι σωματικές ηδονές ήταν κρείττονες των ψυχικών και οι σωματικοί πόνοι ισχυρότεροι των ψυχικών: και παρότι ο ηδονισμός δεν είχε μεγάλη αποδοχή ως θεωρία, εντούτοις επηρέασε σημαντικά, τόσο τους μεταγενέστερους φιλοσόφους, όσο και την ροπή προς τον υλισμό[9].

Στο πεδίο που εδώ μας απασχολεί, καθίσταται προφανές ότι η ηδονική αντιμετώπιση του πόνου και των θλίψεων είναι δυνατόν να οδηγήσει σε φυγόπονο

στάση απέναντι στον θάνατο, προάγοντας την ευθανασία. Αντίθετα, ο Ιωάννης Χρυσόστομος γράφει στην Ολυμπιάδα να μην αναζητά τον θάνατο, να μην παραμελεί την θεραπεία της, αλλά να θυμάται τα λόγια του Παύλου προς τον Τιμόθεον, να προσέχει το σώμα του[10], ενώ ο Γρηγόριος Νύσσης αναφέρει πως «αλγώ τη νόσω και χαίρω• ουκ ότι αλγώ, αλλ' ότι του καρτερείν τοις άλλοις ειμί διδάσκαλος. Επειδή γαρ το μη πάσχειν ουκ έχω, τούτο γε τω πάσχειν παρακερδαίνω, το ευχαριστείν, ώσπερ εν τοίς ευθύμοις, ούτω δη κάν τοίς αλγενοίς»[11].

Είναι προδήλως σημαντική αυτή η διαφοροποίηση, αφού αναδεικνύει την φύλαξη του σώματος ως σημαντική υποχρέωση του χριστιανού, ο οποίος εντέλλεται από την εκκλησία να μην παραμελεί την θεραπεία του: αυτό πρέπει να λαμβάνεται σημαντικά υπόψιν στην αντιμετώπιση ασθενών τελικού σταδίου, που εδώ μας ενδιαφέρει, τόσο για την επιλογή μεθόδων από την πλευρά των θεραπόντων, όσο και για τις αποφάσεις που θα λάβει για το σώμα του ο ίδιος ο ασθενής.

[1] *Τόσο της πορείας προς τον θάνατο, όσο και του αμέσως μετέπειτα «ενδιαμέσου σταδίου».*

[2] Balboni T. A, et al (2013), *Provision of Spiritual Support to Patients With Advanced Cancer by Religious Communities and Associations With Medical Care at the End of Life*, *JAMA Intern Med* 173(12), σελ. 1109-1117.

[3] *Ιωάννου Χρυσοστόμου, Ερμηνεία εις την προς Ρωμαίους Επιστολήν 13, 1, PG 74,788 D-789 B.*

[4] *Μαξίμου Ομολογητού, Επτακόσια Κεφάλαια περί Θεολογίας, Εκατοντάς Έκτη, Κεφάλαιον 33.*

[5] *Μαξίμου Ομολογητού, Διάφορα κεφάλαια περί θεολογίας, οικονομίας, αρετής και κακίας, Εκατοντάς Τετάρτη, Κεφάλαιον 55.*

[6] *Φιλιπ. 3,14.*

[7] *Μαξίμου Ομολογητού, Επτακόσια Κεφάλαια περί Θεολογίας, Εκατοντάς Τρίτη, Κεφάλαιον 52.*

[8] *Μάρκος Αυρήλιος, ibid, σελ. 85.*

[9] *Ματσούκας Νικ., Ιστορία της Φιλοσοφίας, Εκδόσεις Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 229-230.*

[10] *«Μη τοίνυν μήτε τελευτής επεθύμει νυν, μήτε αμέλει θεραπείας• ουδέ γαρ τούτο ασφαλές. Δια τοι τούτο και Τιμοθέω παραινεί σφόδρα επιμελείσθαι εαυτού ο Παύλος». Ιωάννου Χρυσοστόμου, Προς Ολυμπιάδα Επιστολή Δ, P.G. 52,594.*

[11] *Γρηγορίου Θεολόγου, Επιστολή ΛΣΤ', Φιλαγρίω, P.G. 37,77.*

[συνεχίζεται]

Παρατήρηση: Το παρόν άρθρο αποτελεί τμήμα κειμένου βασισμένου στην κατατεθειμένη στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο διπλωματική εργασία με τίτλο «Θεολογική προσέγγιση του πόνου και της οδύνης των καρκινοπαθών ασθενών τελικού σταδίου», του Σπυρίδωνος Κ. Βολτέα, Γενικού Χειρουργού, Δ/ντή Χειρουργικού Τμήματος ΕΣΥ του Ιπποκράτειου Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών. Η Πεμπτουσία δημοσιεύει ολόκληρο το κείμενο του κ. Βολτέα σε συνέχειες.

Διαβάστε το προηγούμενο μέρος του κειμένου [εδώ](#)

<http://bit.ly/2oRPj46>